

**Позиція щодо реформи системи догляду та підтримки дітей,
у тому числі розвитку програм підтримки
дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування (осіб з їх числа)**

№1

м. Київ

07.12.2024

Ми, громадяни України, особи з досвідом інституційного (інтернатного) догляду, зростання в сімейних формах виховання (приймна сім'я чи дитячий будинок сімейного типу), з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також особи, які зростали в інституційних (інтернатних) закладах через відсутність соціальних, освітніх або медичних послуг за місцем проживання, особи з інвалідністю та особи, які були чи є безпритульними:

беручи до уваги

- наш життєвий досвід;
- наш професійний досвід;
- Конвенцію ООН про права дитини, Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод, Конвенцію про права осіб з інвалідністю, Загальну декларацію прав людини;
- Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція);
- Європейську хартію участі молоді в місцевому та регіональному житті;
- Цілі сталого розвитку ООН;
- Керівні принципи щодо альтернативного догляду за дітьми, прийняті Резолюцією A/RES/64/142 Генеральної Асамблеї ООН 24 лютого 2010 року;
- Конституцію України, Закон України "Про охорону дитинства";
- Закон України "Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування";
- результати досліджень "За зачиненими дверима: про що мріють діти в інтернатах", "Під маскою турботи", "Ілюзія захисту: аналітичний звіт за результатами комплексного дослідження системи захисту дітей в Україні" та інші,

оскільки в Україні

- інституційний (інтернатний) догляд досі розглядається та використовується як прийнятна форма для вирішення низки проблем і викликів: сирітство; відсутність соціальних та/або освітніх, та/або медичних послуг за місцем проживання сім'ї дитини; особливі освітні потреби; інвалідність; бідність; вилучення дитини з сім'ї; відсутність вузькопрофільних спеціалістів за місцем проживання сім'ї дитини; безпритульність; дефіцит батьківських компетенцій; цикл поколінної вразливості; міграція; тощо;
- посилюються масштаби прихованого сирітства (юридично батьки є, але фактично не виконують своїх батьківських обов'язків);
- трансформація закладів інституційного (інтернатного) догляду часто зводиться до формальних змін, таких як перейменування закладів (наприклад, вилучення з їхніх статутів чи положень формулювань на зразок "дитячий будинок", "інтернат", "навчально-виховний комплекс" тощо), що не змінюють суті їхньої роботи

- та призводять до створення формальних чи фіктивних послуг, які не відповідають реальним потребам дітей;
- заклади інституційного (інтернатного) догляду різних типів, форм власності та підпорядкування переважно орієнтовані на довготривале перебування дітей, а не на їхнє повернення до родини або підготовку до нової сім'ї ("утримуючий підхід");
 - досі практикується практика надання фіктивних діагнозів дітям та молодим людям, зокрема для зарахування до закладів інституційного (інтернатного) догляду;
 - у закладах інституційного (інтернатного) догляду часто акцентується увага на діагнозі та складному минулому дитини, замість того, щоб фокусуватися на її потенціалі та можливостях для розвитку;
 - досі застосовуються психіатричні установи та медикаментозні засоби як методи покарання за порушення режиму дня, ігнорування навчального процесу, втечі з закладів, поведінкові проблеми (як захисний механізм від емоційного болю чи спосіб привернення уваги), а також за фізичні чи психічні порушення;
 - протягом років толерується, замовчується, ігнорується, допускається (у тому числі безкарність) насильство над дітьми та молодими людьми: соціальне, психологічне, сексуальне, фізичне та економічне;
 - є випадки, коли діти влаштовані в сімейні форми виховання, але продовжують перебувати в закладах інституційного (інтернатного) догляду;
 - підтримка випускників з досвідом інституційного (інтернатного) догляду чи сімейних форм виховання (прийомні сім'ї та дитячі будинки сімейного типу) часто є формальною або недостатньою;
 - надання житла особам з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, та/або їх працевлаштування, часто залишається декларативним і не підкріпленим реальними діями та достатніми ресурсами;
 - досі поширена практика ігнорування реальних потреб дітей, особливо дітей із фізичними або ментальними порушеннями;
 - нерозвинена інфраструктура або обмежений доступ до необхідних послуг у місцевих громадах;
 - недостатня кількість фахівців соціальної роботи та психологів у громадах, а також невідповідне фінансування та винагорода за роботу фахівців у службах у справах дітей, центрах соціальних служб чи центрах соціальних послуг, що не відповідає вимогам їх діяльності;
 - часто відсутня реальна та систематична підтримка прийомних сімей або сімей, що перебувають у складних життєвих обставинах;
 - часто з психологічно травмованими дітьми та молоддю працюють фахівці, які самі переживають емоційне вигорання або мають власні психологічні травми;
 - у багатьох випадках відсутні чітко визначені повноваження або спостерігається їхній поділ таким чином, що відповідальність покладається на всіх, але насправді – на жодного, що також унеможливорює персональну відповідальність за ігнорування чи невиконання обов'язків, сприяючи самоусуненню від захисту прав дітей;
 - досі є люди, які своїми діями та рішеннями наполегливо відстоюють збереження інтернатної системи;
 - у процесах прийняття рішень щодо дітей та молоді, зокрема вразливих категорій, часто ухвалюються рішення без їхньої участі;

вітаємо рішення Уряду України про ухвалення Стратегії забезпечення права кожної дитини на зростання в сімейному оточенні до 2028 року і операційний план її виконання на 2024-2026 роки;

наголошуємо

- що реалізація реформи системи догляду та підтримки дітей має бути комплексною, з орієнтацією на потреби кожної дитини, її сім'ї та громади, вона повинна ґрунтуватися на принципах поваги до прав дитини, зосереджуватись на попередженні інституалізації, а також передбачати активну участь дітей і молоді у процесах прийняття рішень, які їх стосуються;

- на важливості систематичного підвищення професійного рівня працівників соціальних служб, психологів та фахівців у сфері догляду за дітьми, а також на необхідності підвищення оплати їх праці;

закликаємо

- органи законодавчої, виконавчої та судової влади, органи місцевого самоврядування, бізнес, неурядові організації та міжнародних партнерів до спільної роботи над реалізацією Стратегії забезпечення права кожної дитини на зростання в сімейному оточенні до 2028 року і операційний план її виконання на 2024-2026 роки;

- до реальної трансформації закладів інституційного (інтернатного) догляду, яка повинна включати змістовні перетворення у підходах до догляду та виховання дітей, створення умов для їх повернення до родин або підготовки до нових сімей, а також орієнтацію на розвиток потенціалу дітей, а не лише на їх утримання;

- насамперед орієнтуватися на збереження родини для дитини та вжиття всіх заходів для її повернення додому, а в разі тимчасового (не більше 9 місяців, без повторного зарахування) перебування в закладі інституційного (інтернатного) догляду забезпечувати умови, які сприятимуть її реальній підтримці та розвитку навіть у складних обставинах;

- впроваджувати ефективні механізми для боротьби з прихованим сирітством, що включає активну підтримку сімей, які знаходяться в складних життєвих обставинах, та посилення соціального супроводу для запобігання відчуженню дітей від родин;

- запровадити спеціалізовані прийомні сім'ї, що створить умови для дітей з інвалідністю та складними порушеннями розвитку зростати в сімейному оточенні, де вони матимуть підтримку та турботу;

- змінити практику, коли в закладах інституційного (інтернатного) догляду акцент робиться на діагнозах та складному минулому дітей, замість того щоб фокусуватися на їхньому потенціалі та можливостях;

- перенаправляти кошти з утримання інтернатів на розвиток послуг для дітей та їх сімей у громадах;

- впроваджувати на практиці систему комплексної підтримки для дітей та молоді, особливо для тих, які мають досвід інституційного (інтернатного) догляду та/або сімейних форм виховання (опіка/піклування, прийомна сім'я, дитячий будинок сімейного типу), включаючи програми професійної орієнтації, наставництва та соціальної адаптації;

- до свідомого та відповідального волонтерства і благодійності;

- залучати дітей та молодь, особливо з вразливих категорій, до участі у процесах прийняття рішень через консультації, співпрацю та партнерство, створюючи умови для розвитку навичок прийняття рішень, лідерських якостей та вміння

аргументовано висловлювати свої пропозиції, щоб їхня участь була змістовною та неформальною;

пропонуємо

- посилити юридичну відповідальність за порушення або зловживання правами дітей у низці сфер охорони дитинства, запровадивши суворіші покарання, розширивши перелік злочинів, посилити відповідальність посадовців за недбалість;
- забезпечити ефективні механізми превенції, моніторингу та реагування на факти порушення прав дітей;
- запровадити комплексний підхід до визначення та задоволення потреб дітей, особливо дітей із фізичними та ментальними порушеннями, через доступні програми та послуги;
- посилити відповідальність посадових осіб громад за відсутність необхідних послуг для сімей з дітьми;
- запровадити практику регулярного отримання зворотного зв'язку від дітей та молодих людей через інноваційні підходи, зокрема через гру, що дозволить більш ефективно враховувати їхні думки та потреби, а також створить безпечне середовище для відкритого та чесного спілкування;
- зафіксувати законодавчо норматив штатної чисельності фахівців із соціальної роботи в громадах;

стверджуємо, що підтримка випускників інтернатних закладів повинна бути не лише формальною, а реальною і систематичною, щоб забезпечити молодим людям можливість успішної інтеграції в суспільство;

просимо

- залучати молодь із досвідом інституційного (інтернатного) догляду або сімейних форм виховання до молодіжних та громадських рад, запровадивши відповідні квоти для їхньої участі;
- включати молодь із досвідом інституційного (інтернатного) догляду чи сімейних форм виховання до координаційних рад із впровадження реформи догляду та підтримки дітей;
- привести у відповідність законодавчу базу щодо організації здійснення та ведення наставництва над дитиною чи молодою людиною, що дозволить створити більш гнучку та ефективну систему підтримки дітей та молоді, що потребують значущих дорослих;
- підтримати розвиток інфраструктури у місцевих громадах, зокрема створення доступу до соціальних, медичних і освітніх послуг, орієнтуючись на потреби дітей і сімей;
- забезпечити психологічну підтримку та професійну підготовку для працівників, що працюють з травмованими дітьми та молоддю, для попередження вигорання і підвищення ефективності їхньої роботи;
- встановити чітке визначення повноважень та відповідальності органів і осіб, відповідальних за захист прав дітей та молодих людей, щоб уникнути ситуацій, коли відповідальність розмивається, а також забезпечити реальну персональну відповідальність за порушення прав чи вчинення злочинних дій щодо дітей і молоді;
- посилити контроль за унеможливленням ухилення від сплати аліментів, зокрема через фіктивне безробіття;

засуджуємо

- будь-які спроби саботажу реформи системи догляду та підтримки дітей з боку окремих представників влади та громадськості, які перешкоджають її реалізації;
- будь-які форми насильства над дітьми, у тому числі в закладах інституційного (інтернатного) догляду чи сімейних форм виховання (приймальна сім'я, дитячий будинок сімейного типу);
- будь-які спроби перенаправлення коштів, що вивільнюються внаслідок трансформації закладів інституційного (інтернатного) догляду, зі сфер освіти, соціального захисту чи охорони здоров'я, без їх спрямування на підтримку сімей з дітьми;
- продовження практики використання інтернатних закладів як прийнятної форми догляду дітей та молодих людей, що не відповідає потребам дітей та молодих людей і суперечить їхньому праву на сімейне оточення та належну підтримку;
- практику надання фіктивних діагнозів дітям та молодим людям, зокрема для зарахування до закладів інституційного (інтернатного) догляду, що суперечить правам дітей і перешкоджає їхній соціалізації та розвитку;
- практику використання психіатричних установ та медикаментозних засобів як методів покарання за порушення режиму дня, ігнорування навчального процесу чи проблеми поведінки тощо;

вимагаємо

- впровадження неупередженого і прозорого розслідування всіх випадків насильства над дітьми, забезпечення безумовної підтримки свідків і постраждалих, суворого притягнення до відповідальності винних осіб, включаючи тих, хто замовчував або ігнорував насильство, а також впровадження дієвих механізмів запобігання насильству через обов'язкове навчання персоналу закладів і систематичний контроль за дотриманням прав дітей з боку незалежних органів та інституцій;
- забезпечити реальне виконання зобов'язань щодо надання житла та працевлаштування випускникам закладів інституційного (інтернатного) догляду та сімейних форм виховання, які мають на це право;
- здійснення реальних заходів для забезпечення належної підтримки сімей, зокрема прийомних та сімей, що перебувають у складних життєвих обставинах, з метою мінімізації кількості дітей, які потрапляють або повертаються до закладів інституційного (інтернатного) догляду;

повторюємо, що інституційний (інтернатний) догляд – це забезпечення умов для цілодобового перебування (проживання) дітей, які з будь-яких причин постійно не проживають з батьками, опікунами, піклувальниками, прийомними батьками, батьками-вихователями (одним із них) або щодня не повертаються до них, у закладах різних типів, форм власності та підпорядкування, їх структурних підрозділах, у яких задоволено більшість потреб дітей (у харчуванні, освіті, охороні здоров'я), встановлено чіткий режим дня без можливості вільного пересування, участі дитини в організації своєї життєдіяльності, не забезпечується індивідуальний підхід до виховання та задоволення потреб дітей, участь дітей у житті територіальної громади;

засвідчуємо нашу підтримку всім ініціативам, що сприяють створенню умов для дотримання прав дітей, особливо дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, через розвиток інклюзивних і доступних послуг.


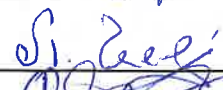


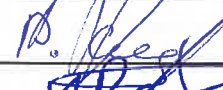

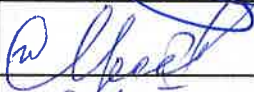
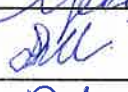










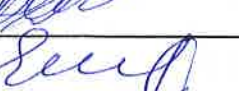




З метою уникнення спекуляцій, шантажу, переслідувань та психологічного тиску на підписантів з боку зацікавлених осіб, для загального доступу будуть надані підписи лише представників підписантів (див. Додаток 1).

Станом на 7 грудня 2024 року документ підписали 47 осіб.




















Залишається право підписувати цей документ протягом тривалого періоду іншими особами, серед яких: особи з досвідом інституційного (інтернатного) догляду (догляд та виховання у закладах різних типів, форм власності та підпорядкування, їх структурних підрозділів), особи з досвідом виховання в сімейних формах (прийомні сім'ї або дитячі будинки сімейного типу), особи з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, особи з інвалідністю, а також особи, які були або є безпритульними.

Додаток Б-1

Продовження Додатку №1
до Положення №1 від 07.12.2024 р.

Публічно /анонімно	Прізвище та ім'я	Підпис як підтвердження підтримки Положення №1 від 07.12.2024 р.
публічно	Невдоха Кирило	
публічно	Чендарова Ангеліна (псевдонім - Дешвар Ліна)	
публічно	Рабцун Максим	
публічно	Одненко Тарас	
публічно	Степанов Руслан	
публічно	Повша Вячеслав	
публічно	Цигвинцев Ігор	
публічно	Яким Дмитро	
публічно	Кістечко Ростислав	
публічно	Семенюга Микола	
публічно	Буняк Артем	
публічно	Глібка Олександр	
публічно	Мелешко Олег	
публічно	Обишевко Вікторіє	
публічно	Лисенко Роман	
публічно	Ковалюк Олександр	
публічно	РЕТЦІНИ	
публічно	Коваленко Ріта	
публічно	Коваленко Т. Е	
публічно	Коваленко Катерина Вікторівна	
публічно	Коваленко Т. В	
публічно	Свядокімова Зоя Серг.	
публічно	Вокво Анастасія	

Продовження Додатку №1
до Позиції №1 від 07.12.2024 р.

Публічно /анонімно	Прізвище та ім'я	Підпис як підтвердження підтримки Позиції №1 від 07.12.2024 р.
Публічно	Прокопенко Сергій	
Публічно	Оленчик Анастасія	
Публічно	Синица Марія	
Публічно	Карачева Марія	
Публічно	Дрибчиня Марія	
Публічно	Мельничук Ганна	
Публічно	Чушков Віктор	
Публічно	Демішев Саша	
Публічно	Коворотний Олександр	
Публічно	Ігор Пруталюк	
Саша	Сіленко Саша	
Публічно	Кезьанова Анастасія	
Публічно	Судковий Степан	
Публічно	Шин Дмитро	
Публічно	Назаренко Андрій	
Публічно	Володимир Вєвєлов	
Публічно	Чумак Олена	
Публічно	Хасюков Євген	
Публічно	Яворський Василь	
Публічно	Якоб Віктор	